

Dofinansowano ze środków Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017-2021 w ramach Programu Dotacyjnego Niepodległa.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Muzeum
Powstań
Śląskich
ŚWIĘTOCHŁOWICE

SCENARIUSZ ZAJĘĆ 1

TEMAT: Politycy i społeczeństwo polskie wobec sprawy śląskiej 1918-1922.

Cele: po skończonych zajęciach uczniów:

- rozumie zagadnienia związane z walką o polskość Górnego Śląska i jedność polskiego społeczeństwa w dążeniu do przyłączenia Górnego Śląska do Rzeczypospolitej;
- potrafi wymienić i rozumie argumenty strony polskiej wysuwane w trakcie walki o przyłączenie Górnego Śląska do Polski;
- potrafi umiejscowić w czasie najważniejsze wydarzenia związane z polityczną walką o przyłączenie Górnego Śląska do Rzeczypospolitej;
- potrafi łączyć informacje pochodzące z różnych źródeł oraz dokonywać ich syntezy i analizy.

Środki dydaktyczne: Wystawa „Śląsk – droga do Niepodległej” (plansze nr 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 22), teksty zamieszczone w karcie pracy oraz karty edukacyjne.

Metody nauczania-uczenia się: wykład, rozmowa nauczająca, praca w grupach-praca pod kierunkiem, dyskusja.

OGNIWO LEKCJI	ZAKRES TREŚCI MERYTORYCZNYCH	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA	CZYNNOŚCI UCZNIÓW
Ogniwo wiążące (ze względu na specyfikę zajęć, opcjonalnie możliwość rekapitulacji wtórnej).	Skutki I wojny światowej.	Krótki wykład wprowadzający lub rekapitulacja wcześniejszych wiadomości: - zakończenie wojny na froncie zachodnim - sytuacja państw zaborczych - styczeń 1918 r. program prezydenta Wilsona.	Słuchają wykładu lub odpowiadają na pytania w ramach rekapitulacji.
Tok lekcji właściwej.	Polskie stronnictwa polityczne, politycy i społeczeństwo w walce politycznej o przyłączenie Górnego Śląska do odradzającego się państwa polskiego.	Podaje temat lekcji (jeśli jest taka możliwość, zapisuje na tablicy). Rozdaje karty pracy. Informuje, że lekcja stanowi część zapoznania się z treścią wystawy „Śląsk – droga do Niepodległej”.	Uczniowie zapisują temat zajęć (jeśli istnieje taka możliwość i konieczność). Sprawdzają kompletność karty pracy.
		Krótkie wprowadzenie w oparciu o planszę wystawy (nr 8), dotyczące chronologii omawianych wydarzeń. Koordynacja wykonywanych kolejno zadań w karcie pracy. Wprowadzanie do tematyki zadań oraz podsumowywanie wniosków w formie rozmowy nauczającej. W zad. 1 istotne jest doprowadzenie uczniów do wniosku dot.	Pracują pod kierunkiem nauczyciela, wypełniając kolejne zadania w karcie pracy. Na wezwanie prezentują efekty pracy. Uczniowie pracują w grupach zadaniowych w czasie prac nad zad. 1 i 2. W czasie prac przy zad. 3, 4, 5, 6 uczniowie mogą pracować samodzielnie.

		<p>współpracy Korfantego z Dmowskim. W zad. 2 istotne jest zwrócenie uwagi na zgodność z jaką różne opcje polityczne postrzegały sprawę Górnego Śląska i wagę jaką przywiązywano do tego. (nauczyciel może zwrócić uwagę również na tekst źródł. 6. W płynnym wykonywaniu zadań konieczna jest znajomość treści wystawy i kart. Zad. 3 pozwala na zwrócenie uwagi, gdzie znajdowały się największe ośrodki pomocy dla Górnego Śląska w tym czasie. Zad. 5 wymaga umiejętności przełożenia uczniom języka prawniczego na korzyści materialne i polityczne dotyczące życia jednostek.</p>	
<p>Rekapitulacja pierwotna.</p>		<p>Koordynuje dyskusję uczniów. Uczestniczy w niej (zad. 7 daje możliwość podsumowania wiedzy uczniów i uporządkowania wiadomości). Jeżeli prowadzący uzna to za stosowne można nagrodzić najaktywniejszych uczniów ocenami.</p>	<p>W zad. 7 uczniowie prezentują swoje zdanie konfrontując tekst źródł. 6 z tekstem wystawy (plansza nr 20).</p>

KARTA PRACY DO SCENARIUSZA ZAJĘĆ 1

Zadanie nr 1.

Przeczytaj teksty i wykonaj polecenia:

Tekst 1. Fragment z ostatniego przemówienia Wojciecha Korfanteo wygłoszonego w Reichstagu w Berlinie 25 października 1918 roku.

Mości panowie, [...] oświadczam, że nie chcemy ani jednego powiatu niemieckiego, tylko żądamy polskich powiatów Górnego Śląska, Śląska Średniego [Opolskiego], Poznańskiego, polskich Prus Zachodnich i polskich powiatów Prus Wschodnich.

Panie Prezydencie, nie mamy najmniejszego zamiaru ranić uczuć narodu niemieckiego i wierzę, że w nowych warunkach żądanie oddzielenia od Rzeszy polskich obszarów nie może uwłaczać niemieckim odczuciom. Ponadto chciałbym zauważyć, że nas, Polaków, od samego początku Parlamentu, od chwili, kiedy wstąpiliśmy do tej Izby, traktowano zawsze jako delegatów całego narodu polskiego. I nimi jesteśmy także jeszcze dzisiaj.

Źródło: www.spchd.lca.pl/strony/pliki/KORFANTY_fragmenty_przem._w_Reichstagu.pdf [dostęp: 2.11.2017].

Tekst 2. Fragment Memoriału o terytorium państwa polskiego złożony przez Romana Dmowskiego prezydentowi USA Thomasowi W. Wilsonowi w Waszyngtonie 8 października 1918 roku.

Bardzo ważne powody przemawiają za przyłączeniem Górnego Śląska i trzech powiatów Śląska Średniego [Opolskiego] do Polski. Powody te są następujące:

- Pod względem historycznym jest to stara dzielnica polska [...], która zmieniła po trzykroć władców [...], a jest obecnie pruska dzięki względnie niedawnemu podbojowi;
- Pod względem narodowym jest ona również polska, gdyż Niemcy stanowią tam bardzo mały odsetek ludności;
- [...]
- Pozyskanie śląskiego zagłębia węglowego przez Polskę dałoby trwale podwaliny jej rozwojowi przemysłowemu i uczyniłoby z kraju tego poważnego współzawodnika Niemiec na rynkach Europy Wschodniej.

Źródło: R. Dmowski, *Polityka polska i odbudowanie państwa*. T. 2. Warszawa 1988, s.300.

- Określ żądania terytorialne dotyczące Śląska wysunięte w październiku 1918 r. przez Wojciecha Korfanteo i Romana Dmowskiego wobec władz niemieckich i wpisz odpowiedzi do tabeli.

WOJCIECH KORFANTY	ROMAN DMOWSKI

- W oparciu o materiały dydaktyczne (plansze wystawy, karty edukacyjne i teksty źródłowe) określ w imieniu jakich polskich instytucji występowali R. Dmowski i W. Korfanty.

Roman Dmowski -
Wojciech Korfanty -

- Wyjaśnij użyte w przemówieniu Wojciecha Korfanteo sformułowanie: „delegat całego narodu polskiego” -
.....

Zadanie nr 2.

Przeczytaj teksty [2, 3 i 4] i wykonaj polecenia:

Tekst 3. Fragment „Komunikatu Prasowego Komitetu Zjednoczenia Górnego Śląska z Rzeczpospolitą Polską”, opublikowany 16 stycznia 1921 r. w Warszawie.

Żywioty nieprzychylnie dla nas usposobione starają się drogą dowolnej interpretacji postanowień traktatu wersalskiego uniemożliwić naturalny wynik głosowania. Ale na szczęście dzielna postawa Górnoszlązaków, żywiołowa agitacja polskich patriotów, oddzielonych dotąd od macierzy, stanowi gwarancję, że wszelkie usiłowania, mające na celu sfałszowanie [...] akcji plebiscytowej, muszą zawieść. Plebiscyt na Górnym Śląsku wróci państwu polskiemu prastare ziemie polskie, wielkie bogactwo węgla i milion ludności polskiej, przez co rozszerzy się w znakomity sposób moralna i materialna podstawa naszego narodu. W walce o Górny Śląsk nie może być i nie będzie żadnych kompromisów. Jeżeli kazano nam w traktacie wersalskim wywalczyć plebiscytem te ziemie, (...) to fakt przyjęcia przez nas plebiscytu nie może w żadnym wypadku zakończyć się zwycięstwem Niemiec.

Źródło: *Źródła do dziejów powstań śląskich*. T. 3. Cz. 1. Oprac. J. Przewłocki, W. Zieliński. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 47.

Tekst 4. Fragmenty przemówienia posła Andrzeja Wierzbickiego z 28 stycznia 1921 r. w Sejmie Ustawodawczym RP, przedstawiające ekonomiczne argumenty za przyłączeniem Górnego Śląska do Rzeczypospolitej.

(...) sama zasada narodowościowa nie wystarczy dla obrony Śląska. Ponad nią wybija się coraz bardziej, coraz potężniej drugi moment zagadnienia – moment gospodarczy – a staje się tak przemożnym, tak dominującym, że jest rzeczą zupełnie pewną, że on przede wszystkim sprawę rozstrzygnie. Dlatego też zagadnienie górnośląskie decyduje się dzisiaj nie tylko w owych przygotowaniach do plebiscytu. (...) Polsce Śląsk jest potrzebny nie dla wojny, lecz dla pokojowej odbudowy swoich sił gospodarczych. (...)

(...) czy Polska może się gospodarczo podźwignąć bez Śląska? Czyż nie jest najwyższą obłudą mówić Polsce: bądźcie gospodarczo silni, bądźcie politycznie zrównoważeni, brońcie nas od wschodniego bolszewizmu, a jednocześnie zmuszać nas, byśmy żyli tymi zrujnowanymi resztkami, które pozostawili na naszej ziemi niemieccy okupanci. (...) Bo bez Górnego Śląska Polska nie może się budować, nie może z niczego tworzyć, nie może zdobyć żelaza i węgla dla uruchomienia zniszczonych przez Niemców warsztatów pracy i stać się państwem silnym, zdrowym, samodzielnym.

Źródło: *Prawda o Górnym Śląsku. Mowa posła Andrzeja Wierzbickiego wypowiedziana w Sejmie 28 stycznia 1921 r., którą Sejm uchwalił ogłosić kosztem państwa.* Warszawa 1921, s. 8; 27; 30-31.

- a) W oparciu o przeczytane teksty źródłowe, przedstaw w pięciu punktach argumenty strony polskiej, uzasadniające konieczność przyłączenia Górnego Śląska do Polski:

.....
.....
.....
.....
.....

- b) Podkreśl w tekstach te fragmenty, które mówią, że przyłączenie Górnego Śląska do Polski wzmocni potęgę narodu, prestiż i niepodległość państwa polskiego.

Zadanie nr 3.

Znajdź w tekście wystawy oraz tekście źródłowym w karcie pracy nazwy organizacji powołanych przez Polaków spoza Górnego Śląska w celu przyłączenia Górnego Śląska do Rzeczypospolitej. Odpowiedzi wpisz poniżej.

- a)
b)
c) d)

Zadanie nr 4.

W oparciu o teksty plansz wystawy, karty edukacyjne i tekst źródłowy 3 z karty pracy, zdefiniuj termin plebiscyt.

PLEBISCYT -

Zadanie nr 5.

Wypisz w oparciu o tekst wystawy i tekst źródłowy 5 pięć korzyści, które miała uzyskać ludność Górnego Śląska po przyłączeniu do Rzeczypospolitej, na mocy uchwalonego przez Sejm RP Statutu Organicznego Województwa Śląskiego.

Tekst 5. Fragmenty Statutu Organicznego Województwa Śląskiego z 15 lipca 1920 r. (tzw. Ustawa Konstytucyjna dot. autonomii), przyjętego przez Sejm RP, a sygnowany przez premiera Wincentego Witosa i marszałka sejmu Stanisława Trąpczyńskiego.

Art. 4. Dla ustawodawstwa Sejmu Śląskiego są zastrzeżone sprawy następujące:

1. Ustawodawstwo o używaniu języka polskiego i niemieckiego w służbie zewnętrznej wszelkich cywilnych władz i urzędów[...]
2. Ustawodawstwo o ustroju śląskich władz administracyjnych i o samorządzie powiatowym i gminnym, tudzież podział administracyjny Śląska.
3. [...]
4. Ustawodawstwo o organizacji sił policyjnych i żandarmerii.

5. [...]

6. Ustawodawstwo w zakresie szkolnictwa ogólnokształcącego oraz zawodowego wszelkich typów i stopni.

7. – 15. [...]

16. Ustalenie dorocznego budżetu śląskiego i zatwierdzenie zamknięć rachunkowych, [...].

Art. 5. [...] Dochód z podatków i opłat, pobieranych ze Śląska, wpływać będzie do skarbu śląskiego, który też prowadzi administrację podatkową. Z tych dochodów oddaje skarb śląskie na potrzeby ogólnopaństwowe część, odpowiadającą liczbie mieszkańców i sile podatkowej Śląska, [...].

Art. 6. We wszystkich sprawach, niezastrzeżonych dla Śląska, jest ustawodawstwo śląskie właściwym, o ile Województwo Śląskie jest wyraźnie wyjęte spod zakresu działania odnośnej ustawy państwowej. Ustawodawstwo śląskie będzie jednak zawsze uprawnione do wydawania przepisów cywilnych i karnych w sprawach, zastrzeżonych dla ustawodawstwa śląskiego.

Źródło: www.prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19200730497/O/D19200497.pdf [dostęp: 2.11.2017].

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)

Zadanie nr 6.

Wykorzystując posiadane źródła, uzupełnij poniższy tekst wystawy, dopisując w wy kropkowane miejsca właściwe nazwy, daty i dane.

Plebiscyt odbył się (podaj dzień, miesiąc i rok) roku. Na podstawie jego wyników miano zdecydować o przynależności Górnego Śląska do lub Głosowanie odbywało się pod nadzorem Ostatecznie w głosowaniu udział wzięło osób. Za Polską głosowało osób, za Niemcami Plebiscyt nie usatysfakcjonował żadnej ze stron. Polsce miało przypaść % rejonu plebiscytowego, głównie bez ciężkiego.

Zadanie nr 7.

Na podstawie kart edukacyjnych, plansz wystawy i tekstu źródłowego 6, zastanów się, czy wyniki plebiscytu, skutki III Powstania Śląskiego i decyzji Rady Ambasadorów mogły satysfakcjonować polskich polityków i polskie społeczeństwo. Przedstaw argumenty na poparcie swojej opinii.

Tekst 6. Fragment artykułu „Po plebiscycie”, zamieszczonego 23 marca 1921 r. w tygodniku Polskiej Partii Socjalistycznej [PPS] „Robotnik”, charakteryzujący zaangażowanie socjalistów w akcję plebiscytową na Górnym Śląsku.

Wiemy, co robiła PPS dla sprawy polskiej na Górnym Śląsku. Partia nasza nie tylko pracowała niezmiernie na miejscu, organizując robotników polskich i uświadamiając ich społecznie i narodowo, ale też utrzymywała stały związek z ludem pracującym Górnego Śląska, wysyłając tam cały szereg ludzi partyjnych, posłów socjalistycznych [...] w celach budzenia robotnika górnośląskiego do walki o prawa narodowe.

[...] Albowiem śmiało mówić można o zwycięstwie polskim, skoro pomimo wielu błędów ze strony polskiej i niezmiernie trudnych warunków, w jakich należało walczyć o przyłączenie do Polski Górnego Śląska, uzyskaliśmy tak poważną ilość głosów.

A do błędów polityki polskiej, [...], zaliczyć należy reakcyjną politykę klas burżuazyjnych w Polsce i ich przedstawicielstwa sejmowego. Reakcja polska deklamowała uroczystie o Górnym Śląsku, ale zamykała oczy na fakt, że Górny Śląsk – to robotnicy i chłopci, że jeżeli się chce pozyskać głosy tych robotników i chłopów, należy prowadzić politykę demokratyczną.

Źródło: *Źródła do dziejów powstań śląskich*. T. 3. Cz. 1. Oprac. J. Przewłocki, W. Zieliński. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 24

